

Kyshakevych, B. Yu., and Mazharov, D. V. "Perspektyvy rozvytku rehionalnykh bankiv v Ukraini" [Prospects of Regional Banks Development in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, iss. 14, part 1 (2017): 127-131 <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16743/1/ПЕРСПЕКТИВИ%20РОЗВИТКУ%20РЕГІОНАЛЬНИХ%20БАНКІВ%20В%20УКРАЇНІ.pdf>

Nocera, J., and de la Merced, M. J. "The Value of Regional Banks". *The New York Times*. April 1, 2023. <https://www.nytimes.com/2023/04/01/business/deal-book/regional-banks-economy.html>

Schmidt, D. "The Impact of Regional Banking Systems on Firms and SMEs – Evidence from five European Countries". *SSRN*, September 23, 2021. DOI: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3742117>

Yehorycheva, S. B., and Hasii, O. V. *Suchasnyi mekhanizm funktsionuvannia rehionalnoi bankivskoi systemy* [Modern Functioning Mechanism of the Regional Banking System]. Poltava: PUET, 2016.

Науковий керівник – Копилюк О. І., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу Львівського торговельно-економічного університету

УДК 911.3:379.85(477)

JEL: L83; R10; R58

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-71-79>

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ: СУТНІСТЬ І ФАКТОРИ ВПЛИВУ

©2024 ШУЛЛА Р. С., ПОПИК М. М., ПІТЮЛИЧ М. М.

УДК 911.3:379.85(477)

JEL: L83; R10; R58

Шулла Р. С., Попик М. М., Пітюлич М. М. Туристично-рекреаційний потенціал регіону: сутність і фактори впливу

У статті досліджується категорія «туристичний потенціал регіону» та фактори, які на нього впливають. Виявлено, що більшість авторів розглядає феномен туристичного потенціалу насамперед через призму ресурсної забезпеченості регіону (дестинації), а решта неконтрольованих факторів макросередовища при цьому залишаються поза увагою. Обґрунтовано, що поняття «туристичний потенціал регіону» та «туристичний потенціал дестинації» є тотожними за змістом. Зазначено, що дослідження факторів та необхідність моделювання їх впливу на економічний потенціал дестинації випливає із тієї обставини, що останній виступає як об'єкт інвестиційної політики на мікро-, мезо- та макрорівнях. Виявлено, що у зв'язку з масовим перекладом іноземної літератури переважний вплив на вітчизняну економічну теорію у сфері туризму здійснили наукові погляди англосаксонського наукового простору, тоді як теоретичні концепції економіки туризму дослідників із континентальної Європи вітчизняними науковцями вивчалися недостатньо. Обґрунтовано доцільність тлумачення терміна «туристичний потенціал регіону» не як сукупності факторів ресурсного забезпечення дестинації, а як певну властивість туристичної системи. В іншому випадку поняття «туристичний потенціал регіону» та «туристичні ресурси регіону» є тотожними. Авторами запропоновано тлумачити туристичний потенціал як здатність дестинації формувати та реалізовувати певний обсяг туристичних послуг і матеріальних благ, які користуватимуться попитом і задовольнятимуть потреби туристів і відпочиваючих. Обґрунтовано доцільність використання терміна «туристичний продукт» як сукупності наявних і новостворених суспільних благ, придатних для задоволення потреб туристів і відвідувачів дестинації. При цьому дестинація з її ресурсним забезпеченням генерує туристичний продукт, виступаючи на ринку в ролі сторони пропозиції. Обґрунтовано доцільність розмежування системи управління на рівні дестинації на стратегічну та оперативну складові: в підсистемі стратегічного управління дестинацією як цільовий параметр виступає туристичний потенціал регіону, а в підсистемі оперативного управління – обсяг туристичного продукту. Зауважено, що рівень туристичного потенціалу детермінується чотирма факторами: сукупністю елементів пропозиції з боку дестинації; актуальним попитом на туристичні послуги дестинації; конкурентним середовищем та очікуваними трендами в розвитку туризму.

Ключові слова: туристичний потенціал, дестинація, фактори туристичного потенціалу, туристичні ресурси, туристичні послуги, інфраструктура.
Рис.: 4. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Шулла Роман Степанович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, Ужгородський національний університет (пл. Народна, 3, Ужгород, 88000, Україна)

E-mail: roman.shulla@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3188-9757>

Попик Мар'яна Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туристичної інфраструктури та готельно-ресторанного господарства, Ужгородський національний університет (пл. Народна, 3, Ужгород, 88000, Україна)

E-mail: mariana.popyk@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1693-7896>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/F-7178-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57223371140>

Пітюлич Михайло Михайлович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів і банківської справи, Ужгородський національний університет (пл. Народна, 3, Ужгород, 88000, Україна)

E-mail: mykhaylo.pityulich@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2787-0378>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/H-1905-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57221475707>

UDC 911.3:379.85(477)

JEL: L83; R10; R58

Shulla R. S., Popyk M. M., Pityulych M. M. The Tourism and Recreation Potential of the Region: Essence and Factors of Influence

The article examines the category of «tourism potential of the region» and the factors that influence it. It has been found that most of the authors consider the phenomenon of tourism potential primarily through the prism of resource provision of the region (destination), and the rest of the uncontrolled factors of the macro-environment remain unattended. It is substantiated that the concepts of «tourism potential of the region» and «tourism potential of destination» are identical in content. It is noted that the study of factors and the need to model their impact on the economic potential of the destination stems from the fact that the latter acts as an object of investment policy at the micro-, meso- and macro-levels. It is identified that in connection with the mass translation of foreign literature, the scientific views of the Anglo-Saxon scientific space had a predominant influence on the domestic economic theory in the field of tourism, while the theoretical conceptions of tourism economics of researchers from continental Europe were insufficiently studied by domestic scientists. The expediency of interpreting the term «tourism potential of the region» not as a set of factors of resource provision of the destination, but as a certain property of the tourism system is substantiated. Otherwise, the concepts of «tourism potential of the region» and «tourism resources of the region» are identical. The authors suggest to interpret the tourism potential as the ability of a destination to form and implement a certain amount of tourism services and material goods that will be in demand and meet the needs of tourists and vacationers. The expediency of using the term «tourism product» as a set of existing and newly created public goods suitable for meeting the needs of tourists and visitors of the destination is substantiated. At this, the destination with its resource provision generates a tourism product, acting in the market as a supplying party. The expediency of differentiating the management system at the level of destination into strategic and operational components is substantiated: in the subsystem of strategic management of the destination, the tourism potential of the region acts as a target parameter, and in the subsystem of operational management it is the volume of the tourism product. It is noted that the level of tourism potential is determined by four factors: an aggregate of elements of supply on the part of the destination; current demand for travel services of the destination; competitive environment and expected trends in the development of tourism.

Keywords: tourism potential, destination, factors of tourism potential, tourism resources, tourism services, infrastructure.

Fig.: 4. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Shulla Roman S. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing, Uzhhorod National University (3 Narodna Sq., Uzhgorod, 88000, Ukraine)

E-mail: roman.shulla@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3188-9757>

Popyk Mariana M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism Infrastructure and Hotel and Restaurant Industry, Uzhhorod National University (3 Narodna Sq., Uzhgorod, 88000, Ukraine)

E-mail: mariana.popyk@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1693-7896>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/F-7178-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57223371140>

Pityulych Mykhaylo M. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Finance and Banking, Uzhhorod National University (3 Narodna Sq., Uzhgorod, 88000, Ukraine)

E-mail: mykhaylo.pityulych@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2787-0378>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/H-1905-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221475707>

Туризм відіграє на сьогоднішній день важливу роль у розвитку економік багатьох країн і регіонів (дестинацій). Підвищенню якості управління туристичним сектором приділяється важлива увага як на державному, так і на регіональному рівні, оскільки туризм є ключовим фактором і каталізатором економічного зростання окремих країн і регіонів. Для економік окремих країн або регіонів особливо важливим туристичний сектор є з огляду на його потужний мультиплікаційний ефект для суміжних галузей економіки.

Передумовою для розвитку туризму окремої дестинації є ґрунтовна оцінка її туристичного потенціалу. Оцінка туристичного потенціалу дозволяє виявити перспективність і доцільність розвитку туризму в окремій дестинації: інвестування державних і приватних коштів у розвиток туристичної інфраструктури вимагає залучення колосального фінансового ресурсу, і таке фінансування повинно

здійснюватися тільки при ідентифікації достатнього рівня туристичного потенціалу в регіоні. У випадку, якщо аналіз демонструє низький рівень туристичного потенціалу регіону, виникають значні ризики недостатньої рентабельності інвестованих коштів або навіть неповернення інвестованих коштів.

Але передумовою оцінки туристичного потенціалу окремої дестинації є дослідження системи факторів, які визначають його рівень. Без теоретичного обґрунтування системи факторів туристичного потенціалу неможливою є його оцінка.

Тому основна мета статті полягає в дослідженні сутності поняття «туристичний потенціал» і дослідженні системи факторів, які його детермінують, що служитиме основою для подальшої розробки методичного інструментарію для оцінки рівня туристичного потенціалу дестинації

У даній статті використовувалися такі загальнонаукові методи дослідження, як синтез, аналіз,

індукції, дедукція, порівняння. Серед спеціальних методів можна виокремити метод системного аналізу, який використовувався для характеристики туристичної системи регіону та системи факторів туристичного потенціалу дестинації.

Характеристика сутності поняття «туристичний потенціал», дослідження факторів туристичного потенціалу та методичних підходів до його оцінки висвітлюється в наукових працях вітчизняних і закордонних учених. Так, у вітчизняній науці зазначені проблеми досліджувалися в працях таких науковців, як П. Коваль, Г. Горин, А. Терехов та ін. [1–3]. Характерним для праць більшості зазначених авторів є високий рівень абстрактності при формулюванні наукових тверджень щодо туристичного потенціалу, зосередженість досліджень факторів туристичного потенціалу, переважно, на аспекті ресурсного забезпечення регіону та ігнорування факторів пропозиції, конкурентного середовища та туристичних трендів.

У закордонній літературі проблема туристичного потенціалу та оцінки впливу на нього з боку різноманітних факторів досліджувалася в працях таких науковців, як В. Фраер, Ф. Райх, К., С. Каспар та ін.

Але, незважаючи на значний доробок іноземних та вітчизняних науковців в питаннях оцінки туристичного потенціалу, обґрунтування факторів, які на нього впливають, залишається ще низка недостатньо досліджених проблем. Зокрема, недостатньо висвітленою залишається проблема співвідношення між такими цільовими критеріями управління на рівні дестинації, як «туристичний потенціал» і «туристичний продукт» як вартість створених туристичних благ у дестинації.

Туристична практика та наука в Україні набула ключового поштовху у своєму розвитку, насамперед, після 1991 р. – з набуттям Україною незалежності та переходом на ринкові засади розвитку. За цих умов не дивно, що вітчизняна туристична наука знаходиться сьогодні ще на етапі консолідації й узгодження системи знань. Щодо значної частини термінологічного апарату туристичної науки, на сьогоднішній день відсутній однаковий підхід у визначеннях базових термінів, зокрема це стосується і терміна «туристичний потенціал».

На сьогоднішній день у вітчизняній фаховій літературі використовуються різноманітні тлумачення терміна «туристичний потенціал». Не в останню чергу причиною широкого різноманіття визначень даного терміна стала рецепція західного досвіду у вітчизняну науку. Очевидно, що після набуття незалежності значний вплив на формування вітчизняної науки у сфері туризму здійснили наукові концепції та теоретичні підходи західної

наукової думки. Особливо значний вплив на вітчизняну туристичну науку спостерігається з боку англосаксонського наукового простору, що стало наслідком перекладу у вітчизняній науці переважно англосаксонської літератури. Прямолинійна рецепція зарубіжного термінологічного апарату без його критичного аналізу та співвіднесення із вітчизняними науковим досвідом і доробками призвели в останні десятиліття до значних неузгодженостей і хаотизації у вітчизняній науці, що проявляється в наявності різноманітних тлумачень базових понять, побудові «індивідуальних» теорій та концепцій, відірваних від наукових доробків та досвіду попередників.

Спочатку розглянемо основні визначення терміна «туристичний потенціал» у вітчизняній науці:

- ✦ «Туристичний потенціал території – емне, багатоаспектне поняття, що охоплює сукупність природних, етнокультурних та соціально-історичних ресурсів, а також наявної господарської і комунікаційної інфраструктури території, що служать чи можуть служити передумовами розвитку певних видів туризму» [1].
- ✦ «Під рекреаційно-туристичним потенціалом регіону ми розуміємо сукупність як безпосередньо рекреаційно-туристичних ресурсів, так і всіх наявних ресурсів (природно-ресурсні, виробничі, трудові, фінансово-інвестиційні, технологічні, інформаційні та екологічні) і можливостей відповідного регіону, які можуть використовуватись або використовуються в цілях виконання фізіологічного існування людини (відпочинок, оздоровлення та туризм), забезпечення діяльності суб'єктів рекреаційно-туристичної сфери економіки, досягнення стійкості регіонального розвитку» [2].
- ✦ «Якщо під туристичним ресурсом дестинації слід розуміти несистематизовану сукупність усіх наявних та потенційних засобів, то із залученням людського ресурсу, можливостей продуктивних сил, організаційних здібностей, інвестицій, необхідних для формування туристичного продукту, ми можемо говорити про туристичний потенціал дестинації, який має кількісну оцінку і може визначатись обсягами конкретних наданих туристичних послуг, як поодиноких, так і комплексних» [3].
- ✦ «Туристичний потенціал – це сукупність наявних природних та створених людиною явищ, умов, можливостей та засобів, при-

датних до формування туристичного продукту та здійснення відповідних турів, екскурсій та програм» [4].

Проведемо також аналіз іноземної літератури та наведених у ній визначень туристичного потенціалу. У зв'язку з масовим перекладом англомовної літератури та відповідною рецепцією наукового досвіду позиція англосаксонської наукової школи в наукових працях вітчизняних авторів є достатньо широко висвітленою і не потребує більш детального аналізу. Тому в цьому контексті звернемо увагу насамперед на країни континентальної Європи, зокрема країни німецькомовного наукового простору (ФРН, Австрія, Швейцарія, Люксембург, Ліхтенштейн), які у своїй сукупності відіграють одну із ключових ролей у туристичному секторі ЄС (табл. 1).

З одного боку, у вищенаведених визначеннях вітчизняних і закордонних авторів терміном «туристичний потенціал» позначається сукупність ресурсів регіону, які є передумовою розвитку туризму. При цьому термін «туристичний ресурс» використовується в широкому контексті та включає не тільки природні, культурно-історичні ресурси та туристичну інфраструктуру, але і загальну сукупність умов макросередовища, в рамках якого здійснюється створення туристичного продукту

окремої дестинації. Інший підхід передбачає визначення туристичного потенціалу не як сукупності ресурсів, а як властивості туристичної системи: туристичний потенціал виражає здатність дестинації формувати та реалізувати певний обсяг туристичних послуг і матеріальних благ, які користуватимуться попитом і задовольнятимуть потреби туристів і відпочиваючих.

На нашу думку, більш доцільним та адекватним для цілей управління туристичними системами на мезо- та макrorівні є тлумачення туристичного потенціалу як властивості туристичної системи, а не як сукупності туристичних ресурсів.

Для висвітлення авторського тлумачення поняття туристичного потенціалу скористаємося системним підходом.

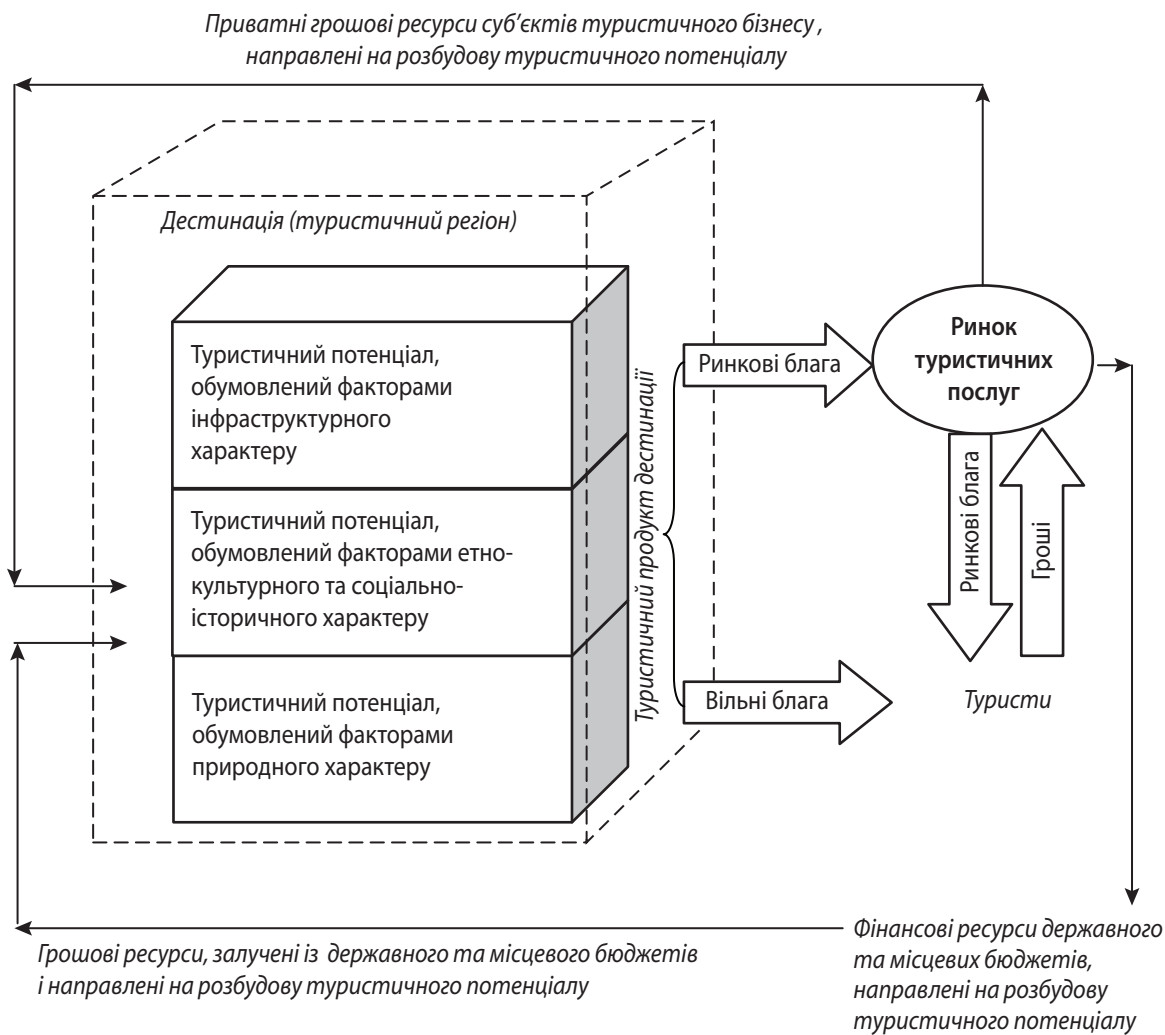
Туристичну систему регіону (дестинації) з точки зору системного підходу наведено на рис. 1.

Як бачимо з рис. 1, такий системний елемент, як «дестинація», охоплює сукупність туристичних ресурсів, які, своєю чергою, використовуються для створення комплексного туристично-рекреаційного продукту для задоволення потреб туристів. При цьому «туристично-рекреаційний продукт» розглядається нами як макроекономічне поняття, яке характеризує сукупність наявних (наприклад, природні ресурси) та новостворених (наприклад, послуги проживання) суспільних благ, придатних

Таблиця 1

Визначення терміна «туристичний потенціал» іноземними авторами

Визначення		Джерело інформації
Українською мовою	Мовою оригіналу	
Загалом туристичний потенціал може визначатися як здатність певного простору (території) до створення цілісного, комплексного туристичного продукту, що складається з матеріальних і нематеріальних елементів, з метою задоволення потреб і створення корисності для туристів	Im Allgemeinen kann touristisches Potenzial als die Fähigkeit eines Gebiets (Territoriums) definiert werden, einen vollständigen touristischen Produktkomplex aus materiellen und immateriellen Elementen zu bilden, um dem Touristen Bedürfnisbefriedigung und Nutzen zu bieten	Raich, F. Governance räumlicher Wettbewerbseinheiten : ein Ansatz für die Tourismus Destination. Wiesbaden : Deutscher Universitätsverlag, 2006. 326 S.
Туристичний потенціал включає ту частину ресурсного забезпечення окремого регіону, яка придатна для використання та піддається освоєнню в туристично-рекреаційних цілях	Das touristisches Potenzial, umfasst den Teil der Gesamtausstattung eines Raumes, der für Freizeit- und Tourismusnutzung geeignet und in seinem Leistungsvermögen erschließbar ist	Lexikon der Geographie. URL: www.spektrum.de/lexikon/geographie/touristisches-potenzial/8196
Туристичний потенціал дестинації складається передусім із комбінації таких елементів, як ландшафт, культура, інфраструктура, а також імідж дестинації	Das touristische Potential eines Zielgebietes setzt sich in erster Linie aus einer Kombination der Elemente Landschaft, Kultur, Infrastruktur sowie Image des Zielgebietes zusammen	Touristisches Potential. URL: <a &pg='PA21&printsec=frontcover"' href="http://www.google.com.ua/books/edition/Trekking_Tourismus_in_Nepal/9ZpqAQAAQBAJ?hl=ru&gbpv=1&dq=touristische+Potential">www.google.com.ua/books/edition/Trekking_Tourismus_in_Nepal/9ZpqAQAAQBAJ?hl=ru&gbpv=1&dq=touristische+Potential"&pg=PA21&printsec=frontcover

Рис. 1. Характеристика туристичної сфери регіону (дестинації) на основі системного підходу

Джерело: авторська розробка.

для задоволення потреб туристів та відвідувачів. Дестинація виступає як сторона пропозиції туристично-рекреаційного продукту, а туристи та відвідувачі – як сторона попиту.

Ресурси дестинації в цілому можна розщепити на такі три складові: природні ресурси, ресурси етно-культурного та соціально-історичного характеру, а також туристична інфраструктура. Якщо перша група ресурсів має статичний характер (наявний ландшафт, клімат, рельєф і т. п.), то друга та третя групи ресурсів характеризуються ціленаправленими динамічними змінами в часі, а саме – піддаються розвитку та розширеному відтворенню. Кожна із груп ресурсів виступає як фактори впливу на туристичний потенціал дестинації. Отже, не самі ресурси представляють собою потенціал, а туристичний потенціал є похідним від таких факторів, як туристичні ресурси та їх організація в процесі створення туристично-рекреаційного продукту.

Частина суспільних благ дестинації, які придатні для задоволення туристичних потреб, є ринковими та мають платний характер (послуги проживання, харчування, перевезення тощо), а частина благ – мають характер вільних благ (сонячний клімат, чисте повітря, морська вода тощо). При цьому грошові кошти, акумульовані в приватному або державному секторі внаслідок реалізації ринкових благ на ринку туристичних продуктів, спрямовуються відповідно приватним сектором і державою на відтворення туристичних ресурсів.

Якщо туристичні ресурси представляють собою елемент реального світу, то туристичний потенціал як абстрактна категорія – є елементом ідеального світу. На нашу думку, термін «туристичний потенціал» можна порівняти із терміном «потенціал успіху (прибутковості)», який вживається науковцями в теорії менеджменту на мікрорівні.

За рахунок сформованого туристичного потенціалу дестинації генерується туристичний продукт для споживачів, що проявляється в обсягах туристичного ринку (вартості створених за календарний період туристичних послуг або кількості туристів, яким надані відповідні послуги). Але при цьому не можна ототожнювати туристичний потенціал із обсягом товарів та послуг, які виробляються в дестинації за певний календарний період для задоволення потреб туристів: за певний календарний період туристичний потенціал дестинації може знижуватися з одночасним зростанням обсягу туристичного ринку регіону та навпаки. Прикладом цього може бути ситуація, коли здійснюються інвестиції в нарощування довгострокових конкурентних переваг (наприклад, курси підвищення кваліфікації обслуговуючого персоналу сфери гостинності), що, своєю чергою, безумовно, сприяє нарощенню туристичного потенціалу дестинації, але водночас призводить до скорочення поточних рекламних бюджетів для просування туристичного продукту. А це, своєю чергою, може проявлятися в слабкій динаміці або стагнації ринку туристичних послуг. Інакше кажучи, такі цільові параметри управління дестинацією, як рівень туристичного потенціалу та обсяг туристичного ринку, конкурують між собою: наявний фінансовий ресурс може бути використаний або для досягнення стратегічної цілі у вигляді нарощення туристичного потенціалу, або для досягнення оперативної цілі у вигляді нарощення обсягів туристичного ринку. При цьому внаслідок інвестицій нарощення туристичного потенціалу може відбутися в один момент часу, а ефект від використання зазначеного потенціалу може проявитися значно пізніше.

Слід звернути увагу і на те, що перш ніж надати туристичні послуги відвідувачам і туристам, останніх необхідно залучити на регіональний ринок. Отже, туристичний потенціал виражає, з одного боку, таку властивість туристичної системи регіону, як «здатність до залучення споживачів на ринок» за рахунок сформованого стійкого іміджу та привабливості дестинації («ринковий потенціал дестинації»), а з іншого боку – здатність до генерування певного обсягу товарів та послуг для задоволення потреб відвідувачів та туристів («технологічний потенціал дестинації»). При цьому можливою є ситуація, коли в певний момент часу нарощується ринковий потенціал дестинації та водночас стагнує або навіть знижується технологічний її потенціал. Система управління на рівні дестинації повинна забезпечувати гармонійність ринкового та технологічного потенціалів.

Технологічний потенціал дестинації виражає її пропускну здатність, тобто здатність обслужити за календарний період певний обсяг туристів. Отже, технологічний потенціал дестинації виражає виробничу потужність туристичної системи (пропускну здатність сфери гостинності, сфери перевезень), тобто здатність виробити певний обсяг товарів та послуг для задоволення потреб туристів. На *рис. 2* наведено взаємозв'язок між ринковим, технологічним потенціалом дестинації та мірою їх використання, що проявляється в обсязі туристичного ринку (вартісні параметри ринку або кількість туристів):

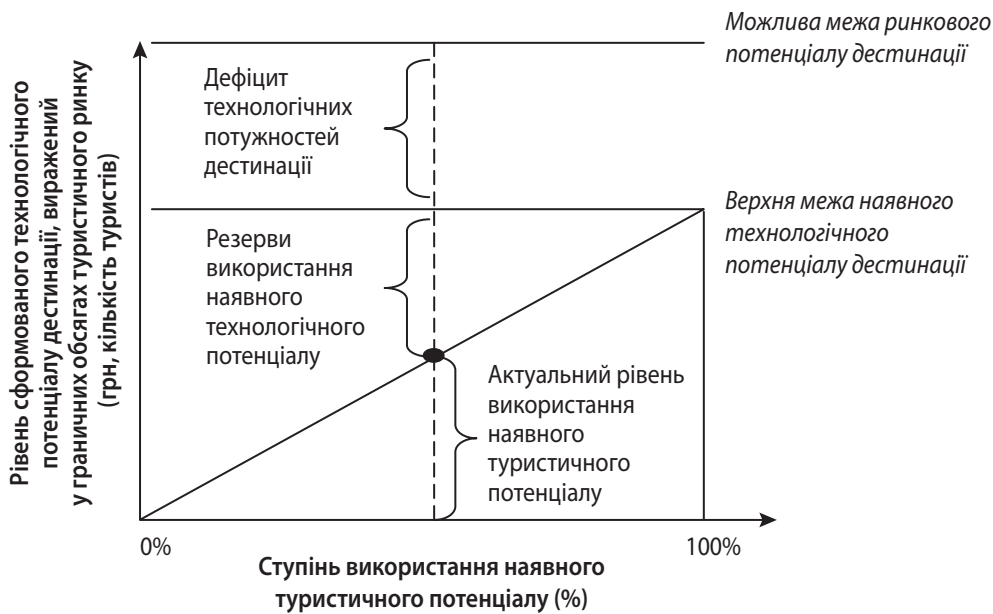
Як бачимо з *рис. 2*, актуальний рівень використання наявного технологічного потенціалу дестинації може бути суттєво нижчим від верхньої межі, що виражає максимальний обсяг туристичного продукту, який може бути вироблений за календарний період на наявних технологічних потужностях (за рахунок наявної туристичної інфраструктури). У цьому випадку виникають надлишкові технологічні потужності в дестинації, що досить часто зустрічається на практиці.

Необхідно підкреслити, що в довгостроковій перспективі рівень туристичного потенціалу дестинації корелює з обсягом туристичного ринку дестинації, але в короткостроковому періоді така кореляція зазвичай є досить слабкою. У довгостроковій перспективі без нарощення туристичного потенціалу дестинації неможливим є стале нарощення обсягів туристичного ринку.

Взаємозв'язок між системою управління, туристичним потенціалом та обсягом туристичного ринку наведено на *рис. 3*.

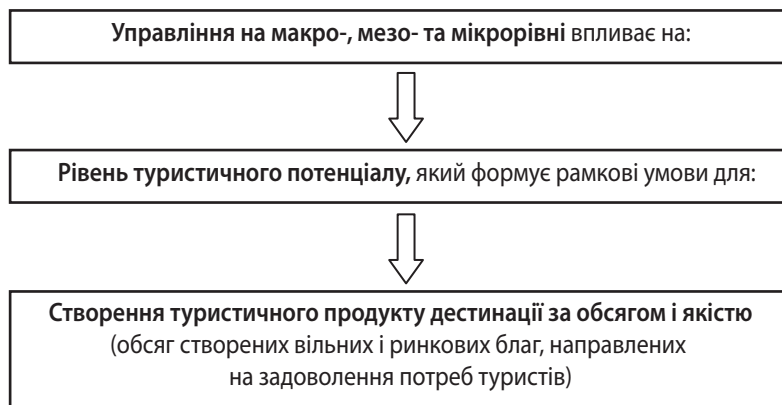
Варто зазначити, що ототожнення поняття туристичного потенціалу із сукупністю туристичних ресурсів регіону є помилковим ще з однієї причини: туристичний потенціал залежить не тільки від обсягу та якості туристичних ресурсів дестинації, але і від факторів зовнішнього неконтрольованого середовища. На нашу думку, при визначенні поняття «туристичний потенціал» необхідно враховувати його відносний характер: як абстрактна категорія, яка дуже важко піддається якійсь квантифікації й інтегральній оцінці, туристичний потенціал виражає відносну (порівняно з конкурентами) здатність дестинації створювати сукупний туристичний продукт (сукупність вільних і ринкових благ) як за обсягом, так і за якістю, направлений на задоволення потреб туристів.

Цікавим є підхід німецької наукової школи у сфері туризму, яка виражає сукупність туристичних ресурсів поняттям «туристичної пропозиції» (нім. *touristisches Angebot*), що, своєю чергою, містить у своєму складі пропозицію природних ре-

Рис. 2. Взаємозв'язок між технологічним потенціалом, ринковим потенціалом дестинації та ступенем їх використання

Джерело: авторська розробка.

Рис. 3. Взаємозв'язок між системою управління, туристичним потенціалом дестинації та обсягом створеного туристичного продукту

Джерело: авторська розробка.

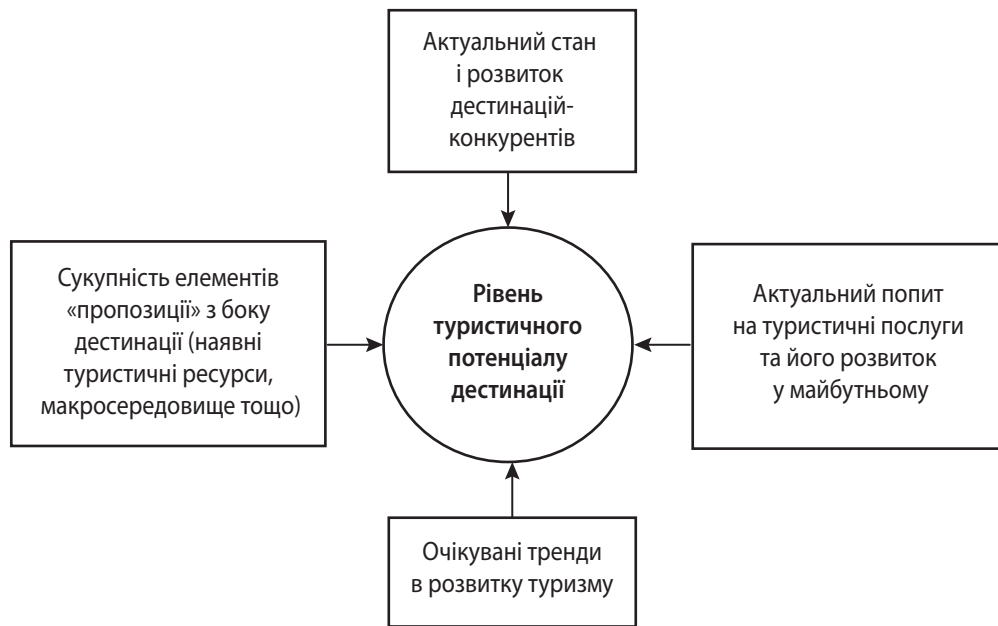
сурсів, етно-культурних та інфраструктурних ресурсів, а також імідж та атрактивність дестинації [5; 8]. Окрім «туристичної пропозиції», на рівень туристичного потенціалу дестинації впливає ще ряд інших факторів (рис. 4).

Як бачимо з рис. 4, рівень туристичного потенціалу детермінується чотирма факторами: сукупністю елементів пропозиції з боку дестинації; актуальним попитом на туристичні послуги дестинації; конкурентним середовищем та очікуваними трендами в розвитку туризму.

Три останні фактори з точки зору системи менеджменту дестинації є неконтрольованими. За цих умов мистецтво управління туристичною системою регіонального рівня полягає в тому, щоб

створити таку сукупність елементів пропозиції на рівні дестинації, яка за наявного попиту, конкурентного середовища й очікуваних трендів розвитку туризму дозволить досягати необхідного рівня туристичного потенціалу та забезпечить його ефективну реалізацію в оперативній перспективі.

З рис. 4 добре видно, що можливою є ситуація, коли при фіксованому ресурсному забезпеченні туристичний потенціал дестинації не залишається на одному рівні, а може різко знижуватися через зростання конкуренції з іншими дестинаціями, або у зв'язку з погіршенням макроекономічних умов у країнах проживання ключових груп туристів, або через зміну трендів розвитку туризму.

Рис. 4. Характеристика факторів туристичного потенціалу дестинації

Джерело: розроблено авторами на основі аналізу [5; 8].

Відповідно, оцінка актуального або майбутнього рівня туристичного потенціалу дестинації повинна враховувати вплив всіх чотирьох груп факторів, наведених на рис. 4. За цих умов очевидно є хибність методичних підходів до оцінки туристичного потенціалу, які базуються виключно на оцінці ресурсного забезпечення дестинації.

ВИСНОВКИ

Туристичний потенціал представляє собою індикатор рівня сталого розвитку дестинації, який характеризує властивість туристичної системи регіону ефективно створювати конкурентоздатний туристичний продукт, що, своєю чергою, дозволить забезпечити позитивний розвиток регіонального туристичного ринку в довгостроковій перспективі.

Окрім ресурсного забезпечення, значний вплив на туристичний потенціал регіону мають такі фактори, як актуальний рівень і динаміка попиту на туристичний продукт дестинації, розвиток дестинацій-конкурентів та розвиток туристичних трендів. Якщо на ресурсне забезпечення дестинації система менеджменту на регіональному рівні впливає безпосередньо, то решта факторів туристичного потенціалу представляють собою слабо контрольовані фактори зовнішнього середовища.

Розробка математичної моделі оцінки туристичного потенціалу регіону повинна базуватися на врахуванні системи з чотирьох вищезазначених факторів, які здійснюють комплексний вплив на рівень туристичного потенціалу дестинації. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. В'їзний туризм : навч. посіб. / Коваль П. Ф., Алешугіна Н. О., Андреева Г. П. та ін. Ніжин : Видавництво Лук'яненко В. В., 2010. 304 с.
2. Горин Г. В. Рекреаційно-туристичний потенціал Західного регіону України у контексті транскордонного співробітництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2. С. 171–178. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20142\(106\)/sep20142\(106\)_171_HorynHV.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20142(106)/sep20142(106)_171_HorynHV.pdf)
3. Терехух А. А., Мороз О. І. Оцінювання туристичного потенціалу дестинації: демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 7. С. 335–343. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_7_39
4. Стеченко Д. М., Безуглий І. В. Теоретичні аспекти дослідження природно-рекреаційного потенціалу регіону. *Національний вісник ЧДІЕУ*. 2009. № 2. С. 65–76. URL: <https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/8656/stechenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Raich F. Governance räumlicher Wettbewerbsseiten: Ein Ansatz für die Tourismus-Destination. Wiesbaden : Deutscher Universitätsverlag, 2006. 326 S.
6. Lexikon der Geographie: touristisches Potenzial. Spectrum.de. URL: www.spektrum.de/lexikon/geographie/touristisches-potenzial/8196
7. Touristisches Potential. In: Riedel K. *Trekking-Tourismus in Nepal: Potentiale, Besonderheiten und Hintergründe*. 2008. S. 21–22. URL: [www.google.com.ua/books/edition/Trekking_Tourismus_in_Nepal/9ZpqAAQBAJ?hl=ru&gbpv=1&dq="touristische+Potential"&pg=PA21&printsec=frontcover](http://www.google.com.ua/books/edition/Trekking_Tourismus_in_Nepal/9ZpqAAQBAJ?hl=ru&gbpv=1&dq=)

8. Situationsanalyse des Tourismuspotentials einer Region. URL: https://resource-centre.aeidl.eu/GED_CYY/194842491202/LEADER_tourisme-DE.pdf

REFERENCES

- Horyn, H. V. "Rekreasiino-turystychnyi potentsial Zakhidnoho rehionu Ukrainy u konteksti transkordonnoho spivrobotnytstva" [Recreation and Tourism Potential of the Western Region of Ukraine in the Context of Cross-Border Cooperation]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, iss. 2 (2014): 171-178. [https://ird.gov.ua/sep/sep20142\(106\)/sep20142\(106\)_171_HorynHV.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20142(106)/sep20142(106)_171_HorynHV.pdf)
- Koval, P. F. et al. *Viznyi turyzm* [Inbound Tourism]. Nizhyn: Vydavnytstvo Lukianenko V. V., 2010.
- "Lexikon der Geographie: touristisches Potenzial". *Spektrum.de*. www.spektrum.de/lexikon/geographie/touristisches-potenzial/8196
- Raich, F. *Governance raumlicher Wettbewerbseinheiten: Ein Ansatz fur die Tourismus-Destination*. Wiesbaden: Deutscher Universitatsverlag, 2006.
- "Situationsanalyse des Tourismuspotentials einer Region". https://resource-centre.aeidl.eu/GED_CYY/194842491202/LEADER_tourisme-DE.pdf
- Stechenko, D. M., and Bezuhlyi, I. V. "Teoretychni aspekty doslidzhennia pryrodno-rekreasiinoho potentsialu rehionu" [Theoretical Aspects of the Study of the Natural and Recreational Potential of the Region]. *Natsionalnyi visnyk ChDIEU*, no. 2 (2009): 65-76. <https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/8656/stechenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- "Touristisches Potential". Riedel K. *Trekking-Tourismus in Nepal: Potentiale, Besonderheiten und Hintergrunde*. 2008. [www.google.com.ua/books/edition/Trekking_Tourismus_in_Nepal/9ZpqAQAAQBAJ?hl=ru&gbpv=1&dq=touristische+Potential"&pg=PA21&printsec=frontcover](http://www.google.com.ua/books/edition/Trekking_Tourismus_in_Nepal/9ZpqAQAAQBAJ?hl=ru&gbpv=1&dq=touristische+Potential)
- Terebukh, A. A., and Moroz, O. I. "Otsiniuvannia turystychnoho potentsialu destynatsii: demohrafiia, ekonomika pratsi, sotsialna ekonomika i polityka" [Evaluation of Tourism Destinations Potential]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7 (2016): 335-343. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_7_39